

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo@mmm.fi

Viite: Lausuntopyyntö 7.12.2020, VN/5326/2020-MMM-4

KANSALLISEN VESIHUOLTOUUDISTUKSEN VISIO JA TOIMEENPANO-OHJELMAN LUONNOS

Maa- ja metsätalousministeriö on asettanut 16.1.2020 hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja toimintavarma vesihuolto. Samanaikaisesti tavoitteena on edistää mm. toimialan energiatehokkuutta, uuden teknologian käyttöönottoa ja toimialan digitalisoitumista sekä pitkäjänteistä tietopohjaista toiminnan suunnittelua.

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Etelä-Suomen aluehallintoviraston lausuntoa kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta. Ohjelmassa on etsitty keinoja vesihuollon toimintavarmuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi sekä toimialan uudistamiseksi.

Lausunto

Etelä-Suomen aluehallintoviraston peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen ympäristöterveydenhuoltoyksikkö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Vesihuoltouudistus toimeenpano-ohjelmineen on tarpeellinen. Vesihuoltolaitoskentän hajanaisuus ja sen aiheuttamat haasteet on nykytilan tunnistettu piirre, johon toimeenpano-ohjelman tulisi tuoda ratkaisu. Osaamisen tarve ja viranomaisvaatimukset tulevat lainsäädännön tarkentumisen myötä lisääntymään entisestään. Kuitenkin ohjelmasta puuttuu konkreettinen arviointi siitä, miten toimenpiteet vähentävät vesihuollon sirpaleisuutta ja mikä on visioitu tavoitetila. Tarpeellisten toimenpiteiden arvioinnissa on syytä ottaa huomioon paikalliset olosuhteet ja paras mahdollinen tapa toteuttaa toimivat ja laadukkaat vesihuollon palvelut.

a) Vesihuoltolainsäädännön uudistus vaiheittain

Toimeenpano-ohjelmassa käytetään termiä ”vesihuoltolainsäädäntö”. Asiakirjassa on tarpeellista avata, mikä on tämän termin sisältö ja eli mitä tällä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Lisäksi on syytä tarkentaa, mitä tarkoitetaan missäkin asiakirjan kohdassa valvovalla viranomaisella.

Lainsäädäntötyössä yhtenä päämääränä pitäisi olla terveydensuojelulain ja vesihuoltolain käsitteiden yhteensovittaminen ja yhtenäistäminen. Vesihuoltolaitoksen ja talousvettä toimittavan laitoksen määritelmät voisi yhdenmukaistaa ja laitosten jakaminen kokoluokkiin eri lainsäädännössä olisi hyvä olla myös yhtenevä. Vesihuoltolain mukaisen valvontavastuun jakautuminen ja valvonnan sisällöt pitäisi selkeästi eriyttää eri viranomaisille. Rajapinnat eivät ole nykyisin täysin selviä terveydensuojeluviranomaisen, ympäristönsuojeluviranomaisen ja ELY-keskuksen valvontatehtävissä.

Vesihuoltolain uudistuksessa on tarpeen määrittää tarkemmin kunnalle ja toimijoille veloitteet toiminta-alueen määrittämisestä. Tällä hetkellä on olemassa hyvin pieniä vesihuoltolaitoksia – jopa 20 hengen ostovesilaitoksia –, joille kunta on hyväksynyt toiminta-alueen, ja taas toisaalta on joitakin satojen henkilöiden oman vedentuotannon laitoksia, joilla ei ole toiminta-alueita. Voisiko vesihuoltolaissa määrittää pakolliseksi, että jos kyseessä on talousvesiasetuksen mukainen talousvettä toimittava laitos, on laitokselle haettava toiminta-alueen hyväksyminen?

Häiriötilannesuunnitelmien sisältövaatimusten tarkentaminen ja varautumista koskevien suunnitelmien yhteensovittaminen on tarpeellinen ja odotettu tavoite lainsäädännön kehittämisessä. Näistä olisi apua ja hyötyä sekä toimijoille että valvoville viranomaisille.

Talousvesilainsäädäntöä ja vesihuoltolakia on hyvä kehittää eri hallinnonalojen yhteistyönä: nämä lainsäädännöt täydentävät toisiaan.

b) Hyvän vesihuollon kriteeristö

Hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto on kannatettavaa: se tukee osaltaan tammikuussa 2021 voimaan astuneen juomavesidirektiivin veloitteita ja lisää toimialan avoimuutta. Hyvän vesihuollon kriteeristö on ehdotettu yhdistettäväksi julkistettaviin Oiva-järjestelmän tyyppisiin hymynaama-arvioihin. Vesilaitosten oikeusturvan vuoksi on tärkeää, että kriteerit käyvät läpi laajan lausuntokierroksen ja ne läpäisevät hyväksyntäprosessin. On tarpeen selkiyttää, mikä tai mitkä viranomaistahot kriteerejä valvovat ja mistä tähän valvontaan saadaan resurssit.

Hyvän vesihuollon kriteeristössä on aiheellista yhdenmukaistaa vesilaitosten kokorajat olemassa olevan lainsäädännön kanssa, jottei luoda enää uusia portaita ja jaotteluja. Talousvesilainsäädännössä on jo olemassa selkeä jaottelu pienistä, keskisuurista ja suuren kokoluokan (eli nk. EU-raportoitavat laitokset) talousvettä toimittavista laitoksista.

c) Vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan tehostaminen

Talousvettä toimittavien laitosten saneerausvelka lisää riskiä talousveden laadun heikkenemiselle ja talousveden häiriötilanteille, joista voi aiheutua terveyshaittaa. Tämän vuoksi laitosten toiminnan laadun valvonta on tärkeää ja laitoskohtainen pitkäjänteinen suunnittelu ja investointitarpeiden määrittely kannatettavaa. Lähtökohtana tulee pitää veden laadun turvallisuutta, joka pohjautuu terveydensuojelulain velvoittamaan ajantasaiseen riskienarviointiin ja sen perusteella tehtyihin riskienhallintatoimenpiteisiin ja niiden seurantaan sekä tarvittaessa toimenpideohjemaan uusien hallintakeinojen käyttöön ottamiseksi. Näiden pohjalta muodostuu investointisuunnitelma, jossa huomioidaan, mitä verkoston osaa saneerausvelka ja investointien tarve koskee.

d) Alueellisen yhteistyön kehittäminen

Alueellinen yhteistyö on tärkeää ja sitä on kehitettävä edelleen. Sitä toteutetaan jo tänä päivänäkin muun muassa varavesiyhteyksiä rakentaen, häiriötilanteiden hoitamiseen liittyvässä yhteistyössä, materiaalihankinnoissa ja ostamalla palveluita suuremmilta toimijoilta. Valvovat viranomaiset ovat omalta osaltaan edistäneet yhteistyötä järjestämällä alueellisia vesihuollon kehittämistilaisuuksia ja yhteensovittamalla valvontatutkimusohjelmia. Alueellisessa yhteistyössä on olennaista yhtenä näkökulmana pitää esillä vesihuoltolaitosten yhdistymisiä, kun se katsotaan kokonaisuuden kannalta parhaaksi vaihtoehdoksi.

e) Pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen

Vesihuollon kehittämissuunnitelmien velvoite tulisi palauttaa lainsäädäntöön. Yhteistyö ja keskustelu sekä suunnitelmien laadinta väheni velvoitteen poistuttua. Pitkäjänteinen talousveden riskienarviointiin pohjautuva investointisuunnittelu on myös tärkeää. Toimeenpano-ohjelmassa on syytä määritellä myös tälle valvontavastuu.

f) Kohdennettua neuvontaa apua tarvitseville vesihuoltolaitoksille ja kunnille

Toimeenpano-ohjelmassa ehdotetaan kohdennettua neuvontaa niille vesihuoltolaitoksille, jotka kärsivät resurssien ja osaamisen puutteesta. Ohjelmassa ehdotetaan, että ”apua tarvitsevat vesihuoltolaitokset kartoitettaisiin alueittain esimerkiksi ELY-keskuksen ja terveydensuojeluviranomaisen yhteistyönä vesihuoltolaitosten auditointia ja hyvän vesihuollon kriteerejä hyväksi käyttäen”. Kunnan terveydensuojeluviranomainen ja ELY-keskus ovat vesihuoltolaitoksia valvovia viranomaisia. Tämä rooli on pidettävä erillään auditoinnista. Terveydensuojeluviranomaiset ohjaavat talousvettä toimittavia laitoksia osana viranomaisvalvontaa. Mikäli tämän lisäksi heille tulisi jotain muita neuvonta- tai kartoitustehtäviä, tulisi tähän myös osoittaa resurssit.

g) Pätevyysvaatimukset vesihuoltoalalle ja**h) Vesihuollon urapolkujen kehittäminen**

Terveydensuojelulain mukaisissa talousvettä toimittavien laitosten hakemuksissa ja ilmoituksissa on käytävä ilmi laitoksen henkilökunnan pätevyys. Tämä tarkoittaa vesityökorttien lisäksi myös muuta alan koulutusta, kokemusta ja ammattitaitoa. Vesityökortti ei yksinään takaa vesilaitosten vastaavien hoitajien pätevyyttä. Vesihuoltoalalle on suotavaa saada selkeät pätevyysvaatimukset. Se nostaisi toimialan profiilia ja houkuttavuutta sekä varmistaisi osaltaan toiminnan laatua.

Peruskoulutukselle olisi syytä olla kriteerit, ja lisäksi tarjolla tulee olla täydennys- ja pätevöittämiskoulutusta, joka mahdollistaisi elinikäisen oppimisen. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että mahdolliset uudet pätevyysvaatimukset eivät mene päällekkäin vesityökortin sisällön kanssa.

i) Alueellisten vesiosaamis- ja kiertotalouskeskittymien yhteistyön edistäminen

Kiertotalouden kehittäminen ja liittäminen osaksi vesihuoltoalaa on kannatettavaa, ja tässä kehitystyössä on tarpeen tehdä yhteistyötä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa. Toimeenpano-ohjelman tavoitetta tulisi tarkentaa konkreettisemmilla suuntaviivoilla.

j) Vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittäminen

Toimenpide-ehdotus tukee juomavesidirektiivistä kansalliseen lainsäädäntöömme siirtymäajan jälkeen tulevia velvoitteita entistä laajemmasta ja avoimemmasta tiedottamisesta ja paikkatietoon sidotusta raportoinnista. Digitalisaation kehittämisessä on tavoiteltava ns. yhden luukun periaatetta sekä tietojärjestelmien rajapintojen yhteensopivuutta ja helppokäyttöisyyttä, jotta järjestelmät tosiasiallisesti tukevat ja helpottavat sekä suunnittelu-, seuranta- että valvontatyötä.

Vesihuoltolaissa voitaisiin harkita riittävän isoille laitoksille velvoitetta digitaalisen verkostokartan muodolle, jolloin pelkkä skannattu paperikuva ei riittäisi. Tämäkin loisi osaltaan painetta osaamisen ja laitoksen kasvattamiselle.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja Tomi Kekki.

Tämä asiakirja ESAVI/35570/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/35570/2020 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Mustakallio Sini 04.02.2021 18:36